

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

JOSEPH ALOIS SCHUMPETER: ΣΥΝΤΟΜΗ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πριν ανατρέξει κανείς στα κυριότερα σημεία του έργου του Schumpeter, είναι σκόπιμο να πραγματοποιηθεί μια σύντομη βιογραφική επισκόπηση.

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Schumpeter ήταν, αναμφισβήτητα, “ένας από τους μεγάλους οικονομολόγους όλων των εποχών” (Haberler 1950, σ. 333). Όπως έλεγε, αυτό που διαχωρίζει “τον ‘επιστημονικό’ οικονομολόγο από τους άλλους ανθρώπους που σκέφτονται, μιλούν, και γράφουν σχετικά με τα οικονομικά ζητήματα είναι ένας χειρισμός των τεχνικών που κατατάσσουμε υπό τρεις τίτλους: ιστορία, στατιστική, και ‘θεωρία’. Και οι τρεις μαζί συνθέτουν αυτό που θα ονομάσουμε οικονομική ανάλυση” (Schumpeter 1954, σ. 12).¹ Ο Schumpeter κατείχε επίσης μία αξιόπεραστη εγκυκλοπαιδική γνώση της Ιστορίας των Οικονομικών Θεωριών (βλέπε *Ιστορία της Οικονομικής Ανάλυσης - History of Economic Analysis*), των Οικονομικών Διακυμάνσεων (βλέπε *Επιχειρηματικοί Κύκλοι - Business Cycles*), και των καπιταλιστικών θεσμών (βλέπε *Καπιταλισμός, Σοσιαλισμός και Δημοκρατία - Capitalism, Socialism and Democracy*). Παράλληλα, ήταν ένας εξαιρετος συζητητής Μαρξιστικών ζητημάτων (βλέπε *Καπιταλισμός, Σοσιαλισμός και Δημοκρατία*), όπου τα τέσσερα [4] πρώτα κεφάλαια του βιβλίου του είναι αφιερωμένα στον Karl Marx.

Είναι επίσης γεγονός, ότι δεν είχε λάβει καμία ιδιαίτερα προχωρημένη μαθηματική εκπαίδευση κατά τη διάρκεια των σπουδών του, κι έτσι μετά από πολλή προσπάθεια απέκτησε τη δυνατότητα να χειρίζεται τη στατιστική και τη μαθηματική ανάλυση προκειμένου να διερευνά και να τεκμηριώνει τους

1. Αργότερα, ο Schumpeter πρόσθεσε ένα τέταρτο πεδίο, την Οικονομική Κοινωνιολογία (Schumpeter 1954 σ. 12) ή Πολιτική Οικονομία.

ισχυρισμούς του. Βέβαια, παρόλο που ποτέ δεν μπόρεσε να καταστεί ειδικός στα θέματα αυτά, τον χαρακτήριζε μία βαθιά κατανόηση της μαθηματικής λογικής και των στατιστικών περιορισμών. Καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του είχε ένα βαθύτατο ενδιαφέρον για τη θεωρία των κοινωνικών σχέσεων και την κοινωνική φιλοσοφία, ενώ έχει πραγματοποιήσει ενδιαφέρουσες συνεισφορές στα πεδία αυτά. Ο Schumpeter πέθανε στον ύπνο του, μια εβδομάδα πριν τα εξηκοστά-έβδομα γενέθλιά του, στις 8 Ιανουαρίου του 1950.

1.2 ΤΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ (1883-1901)

Ο Joseph Alois Schumpeter (1883-1950), γεννήθηκε στις 9 Φεβρουαρίου 1883, τη χρονιά που πέθανε ο Karl Marx, στο Triesch, μία μικρή πόλη, στην Αυστριακή επαρχία της Μοραβίας (τότε Αυτοκρατορία των Αψβούργων) και σήμερα μέρος της Τσεχικής Δημοκρατίας. Ο παππούς του είχε ένα εργοστάσιο υφαντουργίας, το οποίο ανέλαβε ο πατέρας του, Alois Schumpeter,² ο οποίος έφυγε από τη ζωή όταν ο Joseph, το μοναδικό παιδί της οικογένειας, ήταν τεσσάρων (4) ετών. Έτσι, η μητέρα του Joseph, Johanna Gruener, κόρη Βιεννέζου γιατρού, παντρεύτηκε στο Kalksburg, λίγο έξω από τη Βιέννη, στις 9 Σεπτεμβρίου 1893, τον κατά τριάντα τρία (33) χρόνια γηραιότερό της υψηλόβαθμο στρατιωτικό Sigismund von Keler (Seidl 1984a, σσ. 189 επ.). Ωστόσο, στις 3 Ιουλίου 1906, ο γάμος έληξε με ένα διαζύγιο.³

2. Κατά μία εκδοχή, το όνομα Schumpeter έχει ιταλικές ρίζες και αποτελεί μία γερμανική παραλλαγή του Giampetro. Το σκούρο δέρμα του Schumpeter και τα άλλα μεσογειακά χαρακτηριστικά που εχε κληρονομήσει από τον πατέρα του ίσως να είχαν τις ρίζες τους εκεί (Haberler 1950, σ. 334). Από την άλλη, ο Seidl (1984a, σ. 189) υποστηρίζει ότι οι ρίζες του Schumpeter είναι καθαρά γερμανικές.

3. Ο von Keler είχε μία σημαντική επιρροή στην εκπαίδευση του νεαρού Joseph. Πιο συγκεκριμένα, η οικογένεια ζούσε στη Βιέννη, και από το 1893 έως το 1901 ο νεαρός Schumpeter πήγαινε στο Theresianum, το οποίο ήταν το αγαπημένο σχολείο των αριστοκρατών, όπου και φοίτησε ο Victor Adler, ο μετέπειτα ιδρυτής της Αυστριακού Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος (Janik and Toulmin 1973, σ. 92). Το σχολείο αυτό ήταν ισοδύναμο με το ελληνικό γυμνάσιο και λύκειο συν τα δύο (2) πρώτα έτη του Πανεπιστημίου. Αποφοίτησε με επαινούς το 1901, ενώ η κλασική παιδεία που έλαβε ήταν ιδιαίτερα αξιόλογη. Στο ιδιότυπο αυτό σχολείο διδάχτηκε μεταξύ άλλων Λατινικά καθώς και Αρχαία Ελληνικά, ενώ παρακολουθούσε ιδιαίτερα μαθήματα ξένων γλωσσών, δηλαδή Αγγλικά, Γαλλικά και Ιταλικά. Προικισμένος με μια εξαιρετική μνήμη, δεν ξέχασε τα Λατινικά και τα Ελληνικά καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του. Κατά τη διάρκεια των σπουδών του στο Cambridge δεν παρέλειπε να απαγγέλλει μαζί με Έλληνες φοιτητές αρχαία ελληνικά κείμενα στην πρωτότυπη μορφή τους, ενώ ένα από τα βιβλία που βρέθηκαν στο γραφείο του στο Cambridge, ήταν η *Ομήρου Ιλιάδα* στο αρχαιοελληνικό κείμενο (Haberler 1950, σ. 335).

Το αριστοκρατικό οικογενειακό και σχολικό περιβάλλον είναι πολύ πιθανό να επηρέασαν την προσωπικότητα του Schumpeter. Έτσι, φαίνεται πως από εκεί κληρονόμησε τη συγκαταβατική, υπερ-ευγενική και αριστοκρατική συμπεριφορά του, που σε συνδυασμό με μία έμφυτη ζωτικότητα, προσέδωσε στο Schumpeter τα χαρακτηριστικά με τα οποία έγινε γνωστός.

1.3 ΟΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ (1901-1906)

Το 1901, ο Schumpeter εγγράφηκε στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου της Βιέννης και το 1906 έλαβε τον τίτλο *Doctor utriusque iuris* (Διδάκτωρ Νομικών Επιστημών).⁴ Στη Βιέννη, όπως και σε άλλες ευρωπαϊκές μεγαλουπόλεις, τα οικονομικά διδάσκονταν στη Νομική Σχολή, ενώ κατέληγαν στο τέλος της φοίτησης, σε μία αρκετά απαιτητική τελική εξέταση. Ο Schumpeter αντιμετώπιζε τα οικονομικά με ζήλο χωρίς να παραμελεί τα νομικά μαθήματα.⁵

Στις απαρχές του προηγούμενου αιώνα, η Βιέννη αποτελούσε ένα λίκνο οικονομικής σκέψης. Ο Carl Menger⁶ σταδιακά αποσυρόταν από την ενεργό δράση (συμπεριλαμβανομένου και του σχετικού σεμιναρίου του) την περίοδο που ο Schumpeter φοιτούσε εκεί, ενώ παραιτήθηκε από την έδρα του το 1903, οπότε ο v. Wieser πήρε τη θέση του.⁷

Οι πρώτες ενδιαφέρουσες εργασίες του Schumpeter στα οικονομικά έχουν πραγματοποιηθεί σε αυτό που σήμερα θα αποκαλούσαμε «σεμινάριο στατιστικής» και το οποίο οργανωνόταν από τον εξαιρετο στατιστικό και οικονομικό ιστορικό, διευθύνοντα της Αυστριακής Στατιστικής Υπηρεσίας Karl

4. Για την ακρίβεια ο Schumpeter έλαβε τον τίτλο του Διδάκτορα στο Ρωμαϊκό και το Κανονιστικό Δίκαιο. Οι απαιτήσεις ωστόσο για να λάβει κανείς το συγκεκριμένο Δίπλωμα δεν ήταν ιδιαίτερα υψηλές, και ενδεχομένως να μην απαιτείτο καν η κατάθεση γραπτής διατριβής (Andersen 1991, σ. 17).

5. Άσκησε τα δικηγορικά του καθήκοντα μεταξύ 1907-1908 και παρόλο που πρωτοστάτησε στην εισαγωγή του Ρωμαϊκού Δικαίου σε πολλά Πρωσικά Πανεπιστήμια, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η στενή σχέση ανάμεσα στη διδασκαλία των οικονομικών και των νομικών μαθημάτων δεν ήταν η ενδεδειγμένη (Schumpeter 1929).

6. Ο Menger είχε καταργήσει το αριστοκρατικό πρόθεμα von από το όνομά του.

7. Ο Schumpeter δεν φαίνεται από τα υπάρχοντα στοιχεία να διατέλεσε ποτέ μαθητής του Menger, ενώ δεν υπάρχουν στοιχεία ότι οι δύο άνδρες συναντήθηκαν πολλές φορές. Ωστόσο, η επιρροή του μεγάλου αυτού Αυστριακού οικονομολόγου ήταν εντονότατη σε κάθε γωνιά της Πανεπιστημιακής κοινότητας, ενώ η σκιά του ορθωνόταν πίσω από κάθε επιστημονική συζήτηση στο φημισμένο Πανεπιστήμιο (Andersen 1991, κεφ. 3).

Th. von Inama-Sternbergg⁸, σε συνεργασία με τον Franz Juraschek που τον διαδέχθηκε.⁹

Ο Schumpeter μελέτησε την οικονομική θεωρία υπό την καθοδήγηση των Friedrich von Wieser, Eugen von Philippovich και του Eugen von Boehm-Bawerk. Το 1905 έλαβε μέρος σε ένα άλλο σημαντικό Σεμινάριο, το οποίο έμελλε να αποτελέσει κομβικό σημείο για την περαιτέρω πορεία του,¹⁰ και πιο συγκεκριμένα στο Σεμινάριο του καθηγητή στο Πανεπιστήμιο της Βιέννης – μετά το 1904 οπότε και επέστρεψε έπειτα από θητεία ως Υπουργός Οικονομικών – Boehm-Bawerk, όπου η κριτική του τελευταίου στον Marx ήταν ένα από τα θέματα που αποτελούσαν αντικείμενο συζητήσεων. Στο Σεμινάριο αυτό εκτός, από τον Ludwig von Mises¹¹ συμμετείχαν αρκετοί σημαντικοί θεωρητικοί, όπως ο Emil Lederer (κατοπινό μέλος της Σχολής του Κιέλου¹²), μετέπειτα καθηγητής στη Χαϊδελβέργη και στο Βερολίνο και ιδρυτής

8. Για περισσότερα σχετικά με τον Inama – Sternberg βλέπε Schumpeter (1954, σ. 846).

9. Τρεις εργασίες του Schumpeter έχουν καταγραφεί εκεί (Schumpeter 1905). Η πρώτη (1903-4) με τίτλο *Die Methode der Standard Population*, η δεύτερη (1903-4) με τίτλο *Die Methode der Index-Zahlen* και η τρίτη (1904-5) με τίτλο *Die Internationale Preisbildung*. Η πρώτη αναφέρεται σε στατιστικές μεθόδους που είχαν αναπτυχθεί από τον von Bortkiewicz και αποτυπώνει την πολύ καλή γνώση της σχετικής βιβλιογραφίας σε διάφορες γλώσσες. Η δεύτερη χρησιμοποιεί μία ιδιαίτερα εξεζητημένη, την εποχή εκείνη, προσέγγιση της οικονομικής θεωρίας, την οικονομετρική, ενώ τέλος η τρίτη εργασία εξετάζει με λεπτομέρεια την οργάνωση των αγορών και τον καθορισμό των τιμών, με τη βοήθεια της αρχής της προσφοράς και της ζήτησης.

10. Προς αυτό το συμπέρασμα συντείνει και η παραδοχή ότι “Η περίοδος ευρείας αναζήτησης [...] και της ευαισθησίας στις νέες τάσεις [...] θα πρέπει [...] να αναζητηθεί σε αυτά τα νεαρά χρόνια ή, για την περίπτωση του Schumpeter [...] υπήρξε ίσως μία υποπερίοδος [...] ιδιαίτερα κρίσιμη [...], δηλαδή τα χρόνια 1905-1907” (Andersen 1991, σ. 5), στα οποία ο Schumpeter παρακολούθησε το εν λόγω σεμινάριο.

11. Ο Ludwig von Mises τοποθετούνταν στον πυρήνα της (νέο) Αυστριακής σχολής με ισχυρή πίστη στην ανταγωνιστική αγορά, ελεύθερη από κάθε διαμεσολάβηση της κυβέρνησης.

12. Η “Σχολή του Κιέλου” αναφέρεται στους Γερμανούς ρεφορμιστές που συνδέονταν με το Ινστιτούτο του Κιέλου για τα Διεθνή Οικονομικά κατά την περίοδο του μεσοπολέμου. Ιδρύθηκε από τον Bernhard Harms το 1914, και διευθυνόταν από τον Adolph Lowe μεταξύ 1926 και 1931. Στους ερευνητές της Σχολής περιλαμβάνονταν οι Hans Neisser, Jacob Marschak, Gerhard Colm and Wassily Leontief. Η Σχολή του Κιέλου σταμάτησε να υπάρχει μετά την άνοδο του Χίτλερ στην εξουσία και τα μέλη της διασκορπίστηκαν, κάποια από τα οποία συνέχισαν το έργο τους στη Νέα Υόρκη (New School for Social Research). Το ερευνητικό πρόγραμμα της Σχολής αυτής ταυτίζεται με τη μελέτη “δομικών” θεωριών οικονομικής ανάπτυξης και οικονομικών κύκλων. Οι “δομικές” προσεγγίσεις υποστηρίζουν ότι τα αίτια και οι πηγές της ανάπτυξης και των οικονομικών κύκλων βρίσκονται στη σχέση μεταξύ των διαφόρων κλάδων της οικονομίας. Στο πλαίσιο αυτό μελέτησαν μια σειρά διακλαδικών υποδειγμάτων βασισμένα στα έργα των Marx, Tugan-Baranovsky, Spiethoff,

του New School for Social Research στη Νέα Υόρκη, ο Otto Bauer, πνευματικός αρχηγός των Αυστριακών Σοσιαλιστών μετά το 1918 (Haberler 1950, σ. 337), καθώς επίσης και ο Rudolf Hilferding, με τον οποίο ο Schumpeter υπήρξε συμφοιτητής, και αργότερα καλός φίλος και συνεργάτης (Taylor 1951, σ. 547, Haberler 1950, σ. 337). Κατά τη διάρκεια αυτών των σεμιναρίων, ο Schumpeter υποστήριξε (Haberler 1950, σ. 341) ότι συνέλαβε τις ιδέες για το βιβλίο του *Theory of Economic Development*. Και ήταν η βαθιά γνώση της Μαρξιστικής Θεωρίας, που τον οδήγησε σε μία “μακρά σειρά από άρθρα [...] στο βιβλίο του, *Capitalism, Socialism and Democracy* [...], που εκπήγαξε από αυτές τις συναντήσεις” (Haberler 1950, σ. 338). Σε αυτό το περιβάλλον είχε την ευκαιρία να συζητήσει σημαντικά θέματα, τόσο στο Πανεπιστήμιο, όσο και στα αναρίθμητα καφέ της Βιέννης (Andersen 1991, σ. 21).¹³

1.4 Η ΠΡΩΙΜΗ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΚΑΡΙΕΡΑ (1906-1918)

Μετά την αποφοίτησή του το 1906, ο Schumpeter μετέβη στην Αγγλία και το 1907 παντρεύτηκε την Gladys Ricarde Seaver (από την οποία έμελλε να πάρει διαζύγιο το 1920) και την ίδια χρονιά μετακόμισαν στην Αίγυπτο. Στις αρχές του 1908 επέστρεψαν στη Βιέννη, και το 1909, με τη βοήθεια του Boehm-Bawerk (Kircsh 1979, σ. 143, Bellofiore 1998, σ. 1010), ο οποίος αναγνώρισε τις ικανότητές του και συνδέθηκε μαζί του σε προσωπικό επίπεδο (Haberler 1950, σ. 338), ο Schumpeter χρίστηκε Επίκουρος Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Czernowitz, της ανατολικότερης επαρχίας της Αυστρίας, που σήμερα ανήκει στη Ουκρανία.

Μεταξύ 1911-1919 δίδαξε Πολιτική Οικονομία ως Καθηγητής πρώτης βαθμίδας στο Graz, την πρωτεύουσα της Αυστριακής Επαρχίας της Στυρίας, περίπου 150 μίλια νότια της Βιέννης.¹⁴ Ως ο μοναδικός καθηγητής των οικονομικών στο Πανεπιστήμιο, ο νεότερος από τους διδάσκοντες αλλά και ο υπεύθυνος για τη διδασκαλία του σχετικού μαθήματος και στο *Technische Hochschule*,

Aftalion and Feldman. Για παράδειγμα, το γνωστό υπόδειγμα “input-output” της Σχολής του Κιέλου εισήχθη στην Αμερική από τον Wassily Leontief (1941), ο οποίος ήταν ερευνητής στο Κιέλο στη δεκαετία του 1920. Από την άλλη, οι περισσότερες θεωρίες συνεχίστηκαν από Γερμανούς οικονομολόγους, όπως ο Emil Lederer στη Σχολή της Νέας Υόρκης.

13. Τέλος, εντύπωση προκαλούσε στο σεμινάριο ότι στις έντονες συζητήσεις μεταξύ του Boehm-Bawerk και των Μαρξιστών συμμετεχόντων ο Schumpeter εμφάνιζε μία ήρεμη, και επιστημονικά αποστασιοποιημένη στάση.

14. Στη θέση αυτή τοποθετήθηκε με Αυτοκρατορική Απόφαση (Zufolge Allerhoehster Entschliessung) σε βάρος κάποιου άλλου υποψηφίου που είχε εκλεγεί.

κατάφερε να δίνει ενδιαφέρουσες διαλέξεις, παρά το βαρύ του πρόγραμμα. Το 1913 στην ηλικία των τριάντα (30) ετών εργάστηκε ως Επισκέπτης Καθηγητής (Exchange Professor) στο Columbia University των Ηνωμένων Πολιτειών.

Από πλευράς δημοσιεύσεων, το 1906 εμφανίστηκε το πρώτο σημαντικό άρθρο του με τίτλο *Über die mathematische Methode der theoretischen Ökonomie*, ενώ το 1908, σε ηλικία εικοσιπέντε (25) ετών, δημοσίευσε το πρώτο του σημαντικό βιβλίο με τίτλο *Das Wesen und Hauptinhalt der theoretischen Nationalökonomie*, και το 1912 το γνωστό του *Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung (Theory of Economic Development)*. Στην ηλικία των τριάντα (30) ετών συνέγραψε την ιστορία της επιστήμης του (*Epochen der Dogmen- und Methodengeschichte*), ενώ συμπλήρωμα στο βιβλίο αυτό αποτελεί το φυλλάδιο που είχε τίτλο *Vergangenheit und Zukunft der Sozialwissenschaften*, και το οποίο αναφέρεται στο παρελθόν και στο μέλλον των κοινωνικών επιστημών. Τέλος, κάθε χρόνο δημοσίευε μία σειρά από σημαντικά και ιδιαιτέρως εκτενή άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά.¹⁵

Έτσι, η θεωρία του της οικονομικής ανάπτυξης αναπτύσσεται στο δίτομο έργο του *Business Cycles*, ενώ το κύριο άρθρο του πάνω στις οικονομικές κρίσεις, το 1910, είχε παρουσιάσει ένα περίγραμμα αυτών που έμελλε να ακολουθήσουν, τα οποία, όπως ο ίδιος παραδέχθηκε (Haberler 1950, σ. 341) τα εμπνεύστηκε το 1905, κατά τη χρονιά της παρακολούθησης του Σεμιναρίου όπου πολλοί μαρξιστές, ήταν παρόντες.

Οι βασικές κοινωνιολογικές του θέσεις, που εμφανίστηκαν στο άρθρο του 1927 με τίτλο *Die sozialen Klassen im ethnisch homogenen Milieu* (Schumpeter 1927), και οι οποίες αναπτύχθηκαν εκτενώς στο *Capitalism, Socialism and Democracy*, φαίνεται πως είχαν συλληφθεί νωρίτερα. Πιο συγκεκριμένα, όπως ο ίδιος αναφέρει στην εισαγωγή σε άρθρο του, “η αρχική ιδέα γεννήθηκε το 1910” (Schumpeter 1927). Ομοίως, πολλές από τις ιδέες του για το σοσιαλισμό, οι οποίες έγιναν ευρύτερα γνωστές με το βιβλίο του 1942, φαίνεται πως είχαν δημοσιευθεί το 1918 στη μπροσούρα *Die Krise des Steuerstaats*, στο *Zur Soziologie der Imperialismen*, καθώς και σε άλλα δύο (2) άρθρα του με τίτλο *Der Sozialismus in England und bei uns* (1924).

15. Όπως ο ίδιος ο Schumpeter έγραφε στη βιογραφία του Boehm-Bawerk με τίτλο *Das wissenschaftliche Lebenswerk Eugen von Boehm-Bawerks* (Schumpeter 1914, σ. 463), “οι ρίζες των σημαντικών πρωτότυπων επιτευγμάτων, ιδιαιτέρως αυτών με θεωρητικό χαρακτήρα, συνήθως βρίσκονται στην τρίτη δεκαετία της ζωής των συγγραφέων” και ο ίδιος αποτέλεσε ένα ακόμα εύστοχο παράδειγμα.

Από τα πρώτα κιόλας κείμενα του Schumpeter είναι εμφανής η αρέσκειά του στη χρήση μαθηματικών μεθόδων,¹⁶ αλλά όχι σε βάρος της ιστορικής ανάλυσης.¹⁷ Με την ολοκλήρωση των πανεπιστημιακών του σπουδών, είχε μελετήσει σε βάθος μεγάλο μέρος της οικονομικής βιβλιογραφίας, κλασσικής και σύγχρονης, ιδίως της αγγλοσαξονικής, ενώ ήταν ιδιαίτερα εντυπωσιασμένος, και θαύμαζε το έργο του Walras, το οποίο χρησιμοποίησε για τους δικούς του σκοπούς (Screpanti and Zamagni 2003, σ. 114).¹⁸

Ωστόσο, παρότι ο v. Wieser με δυσκολία ανιχνεύεται στο έργο του, ο Schumpeter εξέφρασε αρκετές φορές την εκτίμησή του για τον Walras, ενώ στην Ιαπωνική έκδοση του βιβλίου του *Theory of Economic Development* (1937), ανέφερε ότι ο “ως οικονομολόγος” όφειλε στον Walras περισσότερο “παρά σε οποιαδήποτε άλλη επιρροή” (Schumpeter 1937, σ. 2).

Σύμφωνα με τους Oser and Blanchfield (1975, σ. 451) οι δύο πιο σημαντικές πνευματικές επιρροές στο έργο του Schumpeter, προέρχονται από τον Leon Walras και τον Karl Marx. Από τον πρώτο διδάχθηκε την έμφαση στην αλληλεξάρτηση μεταξύ των οικονομικών μεταβλητών, ενώ όσον αφορά τον Karl Marx, ο Schumpeter θαύμαζε την αντίληψή του για τη διαδικασία της οικονομικής αλλαγής (Screpanti and Zamagni 2003, σ. 116) και συμφωνούσε μαζί του, ότι ο καπιταλισμός ως σύστημα μπορούσε, υπό διαφορετικές προϋποθέσεις, να δώσει τη θέση του στον σοσιαλισμό.

Ωστόσο, ο Schumpeter υπήρξε πάντοτε αρνητικός στην κατηγοριοποίησή του σε συγκεκριμένες σχολές σκέψης, όπως μας πληροφορεί ο Haberler (1950, σ. 343) και ποτέ δεν του άρεσε να ταυτίζει τον εαυτό του με μία συγκεκριμένη ομάδα, εθνικότητα ή σχολή.¹⁹

16. Ο ενθουσιασμός του Schumpeter απέναντι στις μαθηματικές μεθόδους ερχόταν σε αντίθεση με τη σχετικά μικρή χρήση που ο ίδιος έκανε. Έτσι, η πρακτική του ήταν ακριβώς αντίθετη με αυτή του Marshall. Υποστήριζε ότι ο Marshall, που χωρίς τη χρήση των μαθηματικών δεν θα είχε καταφέρει πολλά, “ποτέ δεν έδωσε σε αυτό τον πιστό σύμμαχο τη σημασία που του άρμοζε” και “έκρυβε το εργαλείο που είχε κάνει τη δουλειά” (Schumpeter 1941, σ. 240). Αντίθετα, ο Schumpeter προέτρεπε συνεχώς τους φοιτητές του να χρησιμοποιούν και να επιδιώκουν την τελειότητα στις μαθηματικές μεθόδους ανάλυσης στα οικονομικά.

17. Όπως ο ίδιος χαρακτηριστικά έλεγε (Schumpeter 1954, σ. 12): “Εάν ξεκινούσα από την αρχή τη δουλειά μου επάνω στα οικονομικά, και μου έλεγαν ότι θα μπορού να μελετήσω μόνο ένα από αυτά [τα βασικά πεδία της οικονομικής ανάλυσης: οικονομική ιστορία, στατιστική, ή θεωρία] και μπορούσα να επιλέξω, θα διάλεγα την οικονομική ιστορία”.

18. Μάλιστα σε κείμενο του 1908 αναφέρει ότι ο Walras και ο v. Wieser που υπήρξε καθηγητής του, αποτελούσαν τους δύο οικονομολόγους με τους οποίους ένιωθε πιο κοντά (Schumpeter 1908, σ. ix).

19. Αυτό που ισχυριζόταν για τον Menger μοιάζει να ισχύει και για τον ίδιο: “Δεν ήταν ο μαθητής κανενός” (Haberler 1950, σ. 343). Αυτή η πνευματική ανεξαρτησία είναι

1.5 Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ (1918-1925)

Το 1918, ο Schumpeter αφού αποσύρθηκε από το Πανεπιστήμιο, διετέλεσε μέλος της Γερμανικής Επιτροπής Κοινωνικοποίησης (*Sozialisierungskommission*),²⁰ υπογράφοντας την αναφορά που υποδείκνυε τη σοσιαλιστική πορεία ως το μόνο τρόπο για να αυξηθεί η οικονομική αποδοτικότητα, ενώ η συμμετοχή του αυτή συχνά χρησιμοποιήθηκε ως “απόδειξη” των σοσιαλιστικών του πεποιθήσεων (Haberler 1950, σ. 345).²¹ Είναι ενδιαφέρον να παρατηρήσουμε ότι η επιτροπή αυτή περιλάμβανε τον πρώην συμμαθητή και φίλο

εμφανής από τα πρώτα του βήματα. Ως στοιχεία της στάσης του αυτής, η οποία χαρακτήριζε τα έργα του είναι και το γεγονός ότι αρνήθηκε να πάρει θέση στη λεγόμενη *Methodenstreit* τη διαμάχη μεταξύ των Menger και Schmoller, παρόλο που υπήρχε έντονος διχασμός στην επιστημονική κοινότητα (Haberler 1950, σ. 343). Βλέπε και Schumpeter (1954, σσ. 814 επ., σσ. 809 επ., σσ. 844 επ.). Επίσης, η μαθηματική μέθοδος δεν ήταν ιδιαίτερα δημοφιλής στη Βιέννη και σίγουρα καθόλου αρεστή στον v. Wieser (Haberler 1950, σ. 343), ενώ ο Boehm-Bawerk, από την άλλη πλευρά, δεν φαινόταν να αντιτίθεται δεδομένου του προσωπικού του θετικού τρόπου. Τέλος, λιγότερο δημοφιλής ήταν η “συμπεριφορική” προσέγγιση. Σε αυτό το σημείο μάλιστα η κριτική του v. Wieser απέναντί του ήταν έντονη (v. Wieser 1929). Η επιρροή που ο v. Wieser άσκησε στον νεαρό Schumpeter έχει κατά κύριο λόγο να κάνει με τον “ελιτισμό” του, ο οποίος είναι διάχυτος σε ορισμένα έργα του. Παρόλο που υπάρχουν λίγες πληροφορίες σχετικά με την σχέση των δύο ανδρών, ο v. Wieser φαίνεται να αποτέλεσε έναν πόλο επηρεασμού του Schumpeter στο ζήτημα αυτό. Πιο συγκεκριμένα, ο v. Wieser έτεινε να είναι το ίδιο μακριά από τον πυρήνα της “μαρτζίναλιστικής” θεωρίας, όσο βέβαια και από την Ιστορική Σχολή. Κατά κάποιον τρόπο, βρισκόταν ανάμεσα σε αυτές τις δύο προσεγγίσεις (Andersen 1991, σ. 21). Αυτός ο πόλος εξέφραζε μία μετακίνηση από το βασικό οριακό υπόδειγμα με το οποίο ο Schumpeter είχε διαπαιδαγωγηθεί ως οικονομολόγος. Αξίζει να αναφερθεί εδώ ότι με την υιοθέτηση από το μαθητή του της προσέγγισης αυτής στο βιβλίο του *Theory of Economic Development*, ο v. Wieser ένωσε – ενδεχομένως – ενοχλημένως – που ο Schumpeter παρουσίαζε τη δική του θεωρία σε μία νέα ριζοσπαστική εκδοχή (Andersen 1991, σ. 21).

20. Ως μέλος αυτής της επιτροπής, ο Schumpeter έδωσε την γνωστή του απάντηση σε μία ερώτηση που του τέθηκε από νεαρό δημοσιογράφο σχετικά με το πώς μπορούσε να συνδέεται με την Επιτροπή Κοινωνικοποίησης, παρότι μη Σοσιαλιστής (“εάν με αυτή τη λέξη εννοούμε αυτούς που υπερασπίζονται το Σοσιαλισμό” [Haberler 1950, σ. 369]). Ο Schumpeter απάντησε: “Εάν κάποιος επιθυμεί να αυτοκτονήσει, είναι καλό εάν ένας γιατρός είναι παρών” (παρατίθεται στο Kirsch 1979, σ. 147).

21. Για παράδειγμα, ο εκδότης Edgar Salin της Γερμανικής μετάφρασης του βιβλίου του *Schumpeter Capitalism, Socialism and Democracy*, έγραφε στην εισαγωγή του: “Schumpeter ist Sozialist” και στη συνέχεια αναφέρθηκε ξανά σε αυτόν ως “αυτός ο Σοσιαλιστής” (Salin in “Einleitung” Kapitalismus, Sozialismus und Demokratie, Bern, 1946, σ. 8). Ωστόσο, αυτό θα πρέπει να θεωρείται αμφίβολο για οποιονδήποτε προσεκτικό αναγνώστη των χειμένων του Schumpeter. Όπως υποστηρίζει ο Haberler (1950, σ. 369, υποσ. 3): “Είναι αλήθεια ότι ο Schumpeter ήταν απαισιόδοξος σχετικά με τις πιθανότητες του Καπιταλισμού να επιβιώσει”. Ωστόσο, “το να τον αποκαλέσει κανείς σοσιαλιστή είναι σα να αποκαλεί την Κασσάνδρα ως προδότη υπέρ των Ελλήνων επειδή προφήτευε την πτώση της Τροίας”.

του Schumpeter, τον Rudolf Hilferding, ενώ προήδρευε ο Karl Kautsky (Kirsch 1979, σ. 147).²²

Την επόμενη χρονιά, οι Σοσιαλδημοκράτες (δηλαδή οι “παραδοσιακοί” Μαρξιστές Σοσιαλιστές) αναδείχτηκαν στην Αυστρία ως το ισχυρότερο κόμμα και σχημάτισαν τη νέα κυβέρνηση υπό την ηγεσία του Carl Renner, σοσιαλιστή της “δεξιάς πτέρυγας” (Haberler 1950, σ. 346). Ο Joseph Schumpeter υπηρέτησε ως Υπουργός Οικονομικών στην κυβέρνηση αυτή έπειτα από πρόταση του Otto Bauer. Στις 17 Οκτωβρίου 1919 παραιτήθηκε από τη θέση αυτή ως αποτέλεσμα τόσο διαφωνιών του σε θέματα οικονομικής πολιτικής με τους σοσιαλιστές συναδέλφους του,²³ όσο και λόγω συχνών αντιπαραθέσεων του με τους συντηρητικούς συναδέλφους, οι οποίοι δεν ενέκριναν τα σοσιαλιστικά του “ανοίγματα”.²⁴

Το 1921, μετά την απομάκρυνσή του από το Πανεπιστήμιο του Graz, χρίστηκε πρόεδρος ενός ιστορικού Τραπεζικού Οίκου της Βιέννης (*Biederman Bank*) και όταν η τράπεζα πτώχευσε το 1924, ως αποτέλεσμα του υπερπληθωρισμού στη Γερμανία, ο Schumpeter επέστρεψε, από την επόμενη χρονιά, στον Πανεπιστημιακό χώρο.

1.6 Η ΥΣΤΕΡΗ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΚΑΡΙΕΡΑ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ (1925 – 1950)

Το 1925 ο Schumpeter αποδέχτηκε μία ακαδημαϊκή θέση στο Πανεπιστήμιο της Βόννης στη Γερμανία, αφού πρώτα είχε μεταβεί για πολύ σύντομο χρονικό διάστημα ως επισκέπτης καθηγητής στην Ιαπωνία, αποδεχόμενος σχετική πρόσκληση.²⁵ Το 1931, μετά από ένα εξάμηνο στο Harvard, επισκέφτηκε την Ιαπωνία για διαλέξεις, καθώς και τη Γερμανία, ενώ το 1932 εγκατέλειψε τη Βόννη, αφού πρώτα δεν κατάφερε, όπως θα επιθυμούσε, να διαδεχθεί τον Werner Sombart στην έδρα του στο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου, ίσως την πιο επιθυμητή έδρα οικονομικής

22. Στον Kautsky “έπεφε το βάρος της συνέχισης από εκεί όπου ο Μάρξ [...] είχε σταματήσει” (Winslow 1931, σ. 719).

23. Για μία σύντομη ανάλυση της συντηρητικής πολιτικής του Schumpeter, μπορεί κανείς να ανατρέξει στον Haberler (1950, σσ. 347-349).

24. Κατά τη διάρκεια του Πρώτου (1^{ου}) Παγκοσμίου Πολέμου ποτέ δεν έκρυψε τα αντι-Γερμανικά του αισθήματα.

25. Πριν φύγει από τη Βιέννη, παντρεύτηκε την κατά πολύ νεότερή του Βιεννέζα Annie Reisinger, η οποία πέθανε στη γέννα μαζί με το παιδί τους το 1926, δίνοντας τέλος σε μία ευτυχισμένη περίοδο της ζωής του. Το γεγονός αυτό συνέπεσε χρονολογικά με το θάνατο της μητέρας του, κάτι που φαίνεται να τον σημάδεψε.

θεωρίας στη Γερμανία (Haberler 1950, σ. 149). Έτσι, από το 1932 έως το θάνατό του το 1950, δίδαξε στο Πανεπιστήμιο του Harvard στις Η.Π.Α.

Η περίοδος αυτή της ζωής του σημαδεύτηκε, στην προσωπική του ζωή, από τον γάμο του, το 1937, με την οικονομική ιστορικό, ειδική σε θέματα Ιαπωνικής οικονομίας, οικονομολόγο Elizabeth Boody, ενώ, από επιστημονικής πλευράς, συνέγραψε το δίτομο έργο του *Business Cycles: A Theoretical, Historical and Statistical Analysis of the Capitalist Process (1939)*. Στο έργο του αυτό καταπιάνεται με θέματα, με τα οποία είχε ασχοληθεί στο έργο του *Theory of Economic Development*, χωρίς ωστόσο να γνωρίσει, κατά την περίοδο εκείνη της έκδοσής του, μεγάλη αναγνώριση και επιτυχία, αφού επισκιάστηκε από τη *Γενική Θεωρία* του Keynes.

Επίσης, το 1939 δημοσίευσε το *Capitalism, Socialism and Democracy*, το οποίο ευθύς αμέσως μεταφράστηκε σε πολλές γλώσσες και κατέστη αρκετά δημοφιλές παρότι μη-εγχειριδιακού τύπου σύγγραμμα. Τα τελευταία χρόνια της ζωής του καταπιάνστηκε με τη συγγραφή της *History of Economic Analysis*, που εκδόθηκε το 1954 μετά το θάνατό του, υπό την επιμέλεια της γυναίκας του. Επίσης, σειρά άρθρων του για μεγάλους οικονομολόγους, εκδόθηκαν υπό τον τίτλο: *Ten Great Economists: From Marx to Keynes*.

Τέλος, ο Schumpeter αποτέλεσε έναν από τους ιδρυτές της *Econometric Society*, και πρόεδρό της (1937-1941), αλλά και τον πρώτο μη-Αμερικανό οικονομολόγο που διατέλεσε, από το 1948, πρόεδρος της *American Economic Association* (Oser and Blanchfield 1975, σ. 451).

Ανακεφαλαιώνοντας, τα έργα του Schumpeter καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα:

(α) Τη δυναμική της οικονομικής ανάπτυξης, ένα θέμα με το οποίο καταπιάνεται εκτενώς στο *Theory of Economic Development (1912)*. Το ογκώδες έργο του *Business Cycles (1939)*, πραγματεύεται ένα μεγάλο ιστορικό και στατιστικό υλικό σχετικά με την ανάπτυξη και τις διακυμάνσεις της καπιταλιστικής οικονομίας.

(β) Την ενσωμάτωση οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών παραγόντων στη μελέτη σχετικά με τη βιωσιμότητα του καπιταλισμού και του σοσιαλισμού, η οποία πραγματοποιείται στο έργο του *Capitalism, Socialism and Democracy*, το οποίο εκδόθηκε το 1942.

(γ) την ιστορική ανάλυση που αντικατοπτρίζεται τόσο στο έργο του *economic Doctrine and Method (1912)* και βέβαια στο κλασικό του *History of Economic Analysis (1954)*.²⁶

26. Ανάμεσα στα έργα του Schumpeter δεν περιλαμβάνεται καμία αυτόβιογραφία παρόλο που ο Perroux είχε προσπαθήσει να τον πείσει να συγγράψει μία (Perroux 1935, σ. 16).